

Teknologian ja ekologian yhteenkietoutumia

Taffel, Sy, *Digital Media Ecologies: Entanglements of Content, Code and Hardware*. New York & Lontoo: Bloomsbury Academic, 2019, 250 s.

Mediaekologia tunnetaan tutkimusalana, joka tarkastelee mediaa ympäristöajattelusta omaksutuin tavoin ennen kaikkea vuorovaikutussuhteina ihmisten ja teknologisten mediaympäristöjen välillä. Usein ajatukset mediasta ekologisena ympäristönä ovat kuitenkin jämähtäneet dualistiseen logiikkaan, jossa media erotetaan kulttuuris-symbolisena ympäristönä kategorisesti luonnonjärjestelmien materiaalisista olosuhteista. Tätä perinteistä humanismiin nojaavaa näkökulmaa ovat hiljattain nousseet haastamaan (eko)materialistiset tutkimusperspektiivit, joissa mediaympäristöt hahmotetaan kietoutuneina osaksi kulttuuri- ja luonnonjärjestelmien rajoja ylittäviä energian, informaation ja materian virtoja. Sy Taffelin *Digital Media Ecologies* sijoittaa itsensä selkeästi osaksi jälkimmäistä tutkimusperinnettä. Teoksen pyrkimyksenä on löytää niin teoreettisia kuin eettis-poliittisiakin työkaluja nykypäivän digitaalisten mediaympäristöjen tarkasteluun maapallon rajallisten resurssien, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja uhkaavan globaalien ekokatastrofin puitteissa.

Taffelin teos jakautuu karkeasti kahteen osaan, joista ensimmäinen keskittyy pääasiassa rakentamaan tutkimuksen metodia eli keräämään filosofisia työkaluja digitaalisen median ja teknologian yhteiskunnallisten ja ekologisten vaikutusten arviointiin ja analyysiin. Tehtävä aloitetaan toimijuuden uudelleenteoretisoinnilla muotoon, joka kykenee jäsentämään ihmisten, teknologian ja luonnonjärjestelmien monimutkaista sidoksisuutta toisiinsa. Keskeisenä esimerkkinään Taffel hyödyntää finanssikaupassa käytettyjä tekoälyjärjestelmiä, jotka hallitsevat nykyään merkittävää osaa kaupankäynnistä ja joilla on tiettyjen materiaalistien ehtojen puitteissa toimiessaan merkittäviä yhteiskunnallisia ja ekologisia vaikutuksia. Taffelin teoreettisena ratkaisuna on kybernetiikasta, kompleksisuusteoriasta ja posthumanistisesta tutkimuksesta vaikutteita ottanut toimijuuskäsitys, jossa toimijuus kuuluu intentionaalisten ihmisyyksilöiden sijaan erilaisille *sommittumille* (*assemblage / agencement*) eli organismien, elottomien olioiden ja teknologioiden muodostamille muuttuville kollektiiveille.

Teoksen keskeisenä tavoitteena on myös kehittää eettistä teoriaa, joka kykenisi ottamaan kunnolla huomioon digimedian kytkökset planeetanlaajuisten ympäristöongelmien kehittymiseen. Tarkoituksena on näin löytää uudet periaatteet mediaympäristöjä koskevalle etiikalle ja politiikalle, jonka avulla olisi mahdollista välttää horisontissa hämmöttävä ekologinen katastrofi. Taffel käy

havainnollisesti läpi vallitsevien eettisten teorioiden ihmis- ja yksilökeskeisyydestä kumpuavia ongelmia ja esittää niiden vaihtoehdoksi ekologista etiikkaa, joka perustuu abstraktin järjelyn ja pohdinnan sijaan kokeilulle ja käytännön kautta oppimiselle.

Teoksen toisessa osassa metodiikkaa hyödynnetään tutkimuksen alaotsikon lupaamalla tavalla digitaalisen median analyysiin kolmessa eri mittakaavassa. Taffel jäsentää median sisällöt, ohjelmakoodin ja materiaalisien tietokone-laitteiston mittakaavoiltaan toisistaan poikkeaviksi ekologisiksi järjestelmiksi, jotka kuitenkin kietoutuvat väistämättömällä tavalla toisiinsa. Sisällön tasolla teoksen huomio on erityisesti digitaalisen median huomiotaloudessa ja siinä, kuinka kommunikatiivinen kapitalismi tuottaa verkkoviestintään erilaisia sisällön saavutettavuuden ja leviämisen hierarkioita. Koodin tasolla kiinnostus on ohjelmistojen ei-inhimillisessä toimivuudessa sekä kysymyksissä ohjelmistojen avoimesta tai suljetusta lähdekoodista. Laitteiston tasolla teos pohtii puolestaan muun muassa kaivosteollisuuden, tehdastyön ja elektroniikkajätteen roolia mikroelektroniikkaan perustuvien mediajärjestelmien osana. Analyysinsä kautta teos osoittaa käytännössä, kuinka digitaalista mediaa koskevat kysymykset yhdistyvät kiinteästi myös kysymyksiin uusliberalistisesta taloudesta, ja miten laajalle yhteiskuntaan ja ympäristöön mediassa käytettyjen teknisten ratkaisujen vaikutukset ulottuvat.

Taffelin teoreettisissa jäsentelyissä vilahtelee hurja määrä viime vuosikymmenten tunnettujen ajattelijoiden nimiä ja erilaisia kirjallisuudentutkimukseenkin usein sovellettuja kulttuuri- ja yhteiskuntateorian suuntauksia. Erityisesti metodisessa osuudessaan teos muistuttaa paikoin jonkinlaista uusmaterialistisen ja posthumanistisen teorian ”kuka kukin on” -listausta. Tutkimus ponnistaa liikkeelle muun muassa kybernetiikan suurten nimien kuten Gregory Batesonin ja Francisco Varelan ajattelusta, kompleksisuusteoreettisista bifurkaation ja attraktorin käsitteistä, Bernard Stieglerin tekniikan filosofiasta, Donna Harawayn antroposeenikritiikistä, Deleuzen ja Guattarin konefilosofiasta, Karen Baradin kietoutuneisuuden etiikasta sekä Hardtin ja Negrin jälkimarxilaisesta yhteiskuntateoriasta.

Vaikka näin runsaslukuisen teoreettisten näkökulmien yhdistelyyn liittyy selvä eklektisyyden riski, onnistuu Taffel yllättävänkin hyvin vertailemaan erilaisten lähestymistapojen tarjoamia mahdollisuuksia ja niiden rajoitteita. Teos toimii näin myös eräänlaisena syväasukelluksena viime vuosikymmenten posthumanistiseen teoriaan ja läpimediaituneen yhteiskunnan analyysiin ei-ihmiskeskeisestä näkökulmasta. Aiheeseen perehtymättömälle lukijalle kaikkien tiiviisti pakattujen teoreettisten rakennelmien ja niiden keskinäisten yhteyksien ja soveltamiskontekstien hahmottaminen saattaa muodostaa varsin hankalasti avautuvan kokonaisuuden, mutta teoksen pragmaattinen ote suojelee sitä uppoamiselta itsetarkoitukselliseen teoreettiseen suohon. Käsitellyt teoriat toimivat jatkuvasti ennen kaikkea työkaluina, joiden avulla Taffel paitsi purkaa teknologian ja median kytköksiä lyhytnäköiseen taloudelliseen

voitontavoitteluun yhteiskunnallisen ja ekologisen oikeudenmukaisuuden kustannuksella, myös pohtii tarjolla olevia vaihtoehtoja sekä niihin mahdollisesti sisältyviä ongelmia.

Kokonaisuutena *Digital Media Ecologies* onnistuuakin erinomaisesti nimenomaan ekologisen etiikkansa soveltamisessa nyky-yhteiskunnan uusliberaalin toimintalogiikan analyysiin. Pelkän kritiikin sijaan teos nostaa esiin erilaisia käytännön vaihtoehtoja mediaympäristön eri tasojen vallitseville toimintatavoille. Utopioiden sijaan huomio on näin jo olemassa olevissa *yhteisen* omistamisen ja tekemisen mahdollisuuksissa ja esimerkiksi vapaiden sisältöjen ja ohjelmistojen tai avoimen koodin laitesuunnittelun kaltaisissa teknisissä ratkaisuisissa. Mittakaavoista kiinnostuneena tutkijana Taffel on toisaalta hyvin tietoinen siitä, ettei pelkkä yksilöiden harrastuneisuus uusien ratkaisujen suhteen riitä, vaan ne tarvitsisivat tuekseen myös lainsäädännöllisiä ja rakenteellisia muutoksia. Vaikka hahmotellut ”paon viivat” eivät siis vielä nykymuodossaan tarjoa uskottavaa vaihtoehtoa käynnissä olevalle ekologisen katastrofin politiikalle, avaavat ne ainakin mahdollisuuksia uudenlaisen etiikan ja politiikan ajatteluun ja toteuttamiseen.

Juha Raipola

Abstracts

Hanna-Riikka Roine & Laura Piippo

Literature and Literary Research in Digital Environments

The article focuses on the concept of digital *environmentality* from the perspective of literary research. Environmentality is used to describe the conditions created by digital technology that surround and shape reading and writing: the conditions not only prove the dichotomy between analog and digital insufficient, but also remodel both a subject reading and writing as well as other forms of literary agency. From this basis, we demonstrate the significance of environmentality to literary research. We investigate the entanglement of technologies, literature, and human users in the environments enabled and produced by digital technology, and differentiate between literary technologies, platforms, and interfaces. First, we map the ways in which literature and digitality have merged in different practices and in their research. Then we reframe two theoretical constructions – the separation of perceptible surface of literature from the “hidden” operations beneath the surface, and the dynamic relationship between authors and readers – and, through these reframings, open the entanglements of technologies, literature, and users. The article thus builds an understanding of digital environments as an intrinsic part of human agency for literary research.

Keywords: *digital literature, environmentality, platform, interface, digital technology*

Matti Kangaskoski

Immanent Normativity of Digital Cultural Interfaces – The Changing Values of Literature

This article builds on the hypothesis that digital cultural interfaces, such as streaming services, online stores, social media, cultural news as well as online journals, have become a significant part of the environment in which we encounter cultural products and ideas. As the role of digital cultural interfaces as windows into the cultural world increases, their forms and practices are normalised into “unthought conditions” of the cultural environment. Although these conditions fade from sight, they nevertheless condition

practices and accompanying values. I begin with a discussion of Antoinette Rouvroy and Thomas Berns's idea of *immanent normativity* – which I call *tacit normativity* – and Michel Foucault's concepts of *power* and *government* to show that the normalisation of an environment and its practices also enable the tacit normativity of specifically digital environments. Tacit normativity creates values which seem natural and unquestionable, but which encourage a certain kind of cultural poetics. The rest of the article explores four hypotheses for cultural poetics of digital environments, suggesting that the poetics is shaped by the cultural *logic* and *affordances* of digital cultural interfaces. The hypotheses for the poetics include 1) quick recognisability; 2) discrete and foregrounded affectivity; 3) high compression; and 4) the foregrounding of calculability and peer verification.

Keywords: *Instagram, poetry, digital media, algorithm, normativity, power, governmentality, algorithmic governmentality, authenticity, immanent normativity*

Helena Mäntyniemi

The Poetics of Collective Writing in Online *Harry Potter* Fanfiction

This article examines the poetics of collective writing in *Harry Potter* fanfiction. In contemporary culture, different platforms on the internet and social media have become important meeting points where critical cultural conversations, such as the conversation about intersectional feminism, take place. One of these platforms is offered by fanfiction published online. Fanfiction means stories, written by fans, that are based on an existing work or a collection of works through their characters, plots or story worlds. I examine two *Harry Potter* fanfiction stories that depict a romance between two female characters as well as a blog post focused on the portrayal of female characters in erotic fanfiction stories. I use study of poetics, Hanna Kuusela's theory of collective writing, Alastair Fowler's theory of genre, Sirma Bilge and Patricia Hill Collin's theory of intersectionality as well as previous fanfiction research, such as Francesca Coppa's ideas of erotic fanfiction, as the theoretical framework in this article. Through these theories, I aim to answer the following research questions: How is intersectional feminist activity connected to collective writing of fanfiction? How can the political meaning of collective writing be seen in fanfiction? Do feminist principles create new characteristics to the genres of romance and erotica? Can we conclude that these characteristics create new kind of feminist poetics?

Keywords: *fanfiction, Harry Potter, collective writing, poetics, intersectional feminism, genre, romance, erotica*

Tectonic Plate between the Analog and the Digital

This article examines *Tectonic Plate* (Mannerlaatta, 2016), an experimental film by Mika Taanila, and specifically its combination of analog and digital technologies. *Tectonic Plate* has been made without a camera; instead, it features photograms and found material copied directly onto film, as well as narrative text on intertitles, written by Harry Salmenniemi. Drawing on media archaeology and new materialism, I focus on the combination of old and new technologies and their material and affective qualities. My analysis shows that throughout its oscillation between different technologies and modes, the sense of materiality in the film remains vigorous, extending even to linguistic parts. At times, with its rapid pace and extraordinary visual forms, the film borders on sensory overload, but even when the viewer cannot discern any clearly defined objects, the sensation of materiality becomes all the stronger. In the article's end part, a brief comparison with the work of Young-Hae Chang Heavy Industries further accentuates *Tectonic Plate's* distinct medial qualities with regard to digital literature.

Keywords: *experimental film, analog and digital, materiality, media archaeology, Tectonic Plate, Mika Taanila, Harry Salmenniemi, Young-Hae Chang Heavy Industries*

Anna Kajander

Autobiographical and Digital Materiality in the Research of Reading Practices

Changes in reading practices, as well as the status and future of printed books, provoke debates. Aspects that often fall outside these debates are the materiality and sensory experiences connected with books. Materiality can matter, but the meaning of, for instance, scent, feel and atmospheres related to books varies from reader to reader. In this article, I focus on readers' experiences connected with materiality especially from the viewpoints of autobiographical materiality and digital materiality. This way, I investigate what kinds of experiences may contribute to readers' perceptions of materiality in book reading practices.

Keywords: *books, reading experiences, autobiographical materiality, digital materiality*

Tule jäseneksi Kirjallisuudentutkijain Seuraan!

Jäsenenä saat seuran julkaiseman *Avain*-lehden neljästi vuodessa sekä oikeuden osallistua seuran järjestämiin seminaareihin ja muihin tilaisuuksiin.

Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain

Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti *Avain* on tapa päästä sisään kirjallisuudentutkimuksen maailmaan. Se tarjoaa tieteellisten artikkelien, tutkimus- ja kirja-arviointien lisäksi erilaisia puheenvuoroja kotimaisesta ja ulkomaisesta kirjallisuudesta ja sen tutkimuksesta. Lisäksi se pyrkii herättämään keskustelua kirjallisuudentutkimukseen liittyvistä ajankohtaisista aiheista.

Avain jatkaa kirjallisuudentutkimuksen äänitorvena seuransa 90 vuoden kokemuksella.

Neljästi vuodessa ilmestyvä *Avain* on Kirjallisuudentutkijain Seuran lehti, jonka saa seuran jäsenetuna maksamalla jäsenmaksun 48 euroa (perustutkinto-opiskelijat, apurahatutkijat, työttömät ja eläkeläiset 27 euroa) Seuran tilille FI90 8000 1201 4734 45. Viestikenttään merkitään jäsenen nimi ja osoite lehden postitusta varten.

Ilmoittamalla sähköpostiosoitteesi seuran sihteerille Salla Rahikkalalle (sihteeri.kts@gmail.com) pääset mukaan myös seuran postilistalle kts@uta.fi, jolla tiedotetaan alaan liittyvistä tapahtumista. Listaa käytetään myös tiedonhankintaan, sekä keskusteluun kirjallisuutta ja kirjallisuudentutkimusta koskevista ajankohtaisista aiheista.

Lisätietoja seurasta: <https://www.kirjallisuudentutkimus.fi/>